

Allmogeliv i Tjust under äldre tider.

Johansson, Karl August Hjalmar
överbanmästare

35 B a B

National Library
of Sweden

JOHANSSON, Hg.

skult. hist.
s.v.
(Ps.)

ALLMOGELIV I
TJUST UNDER ÄLDRE TIDER.

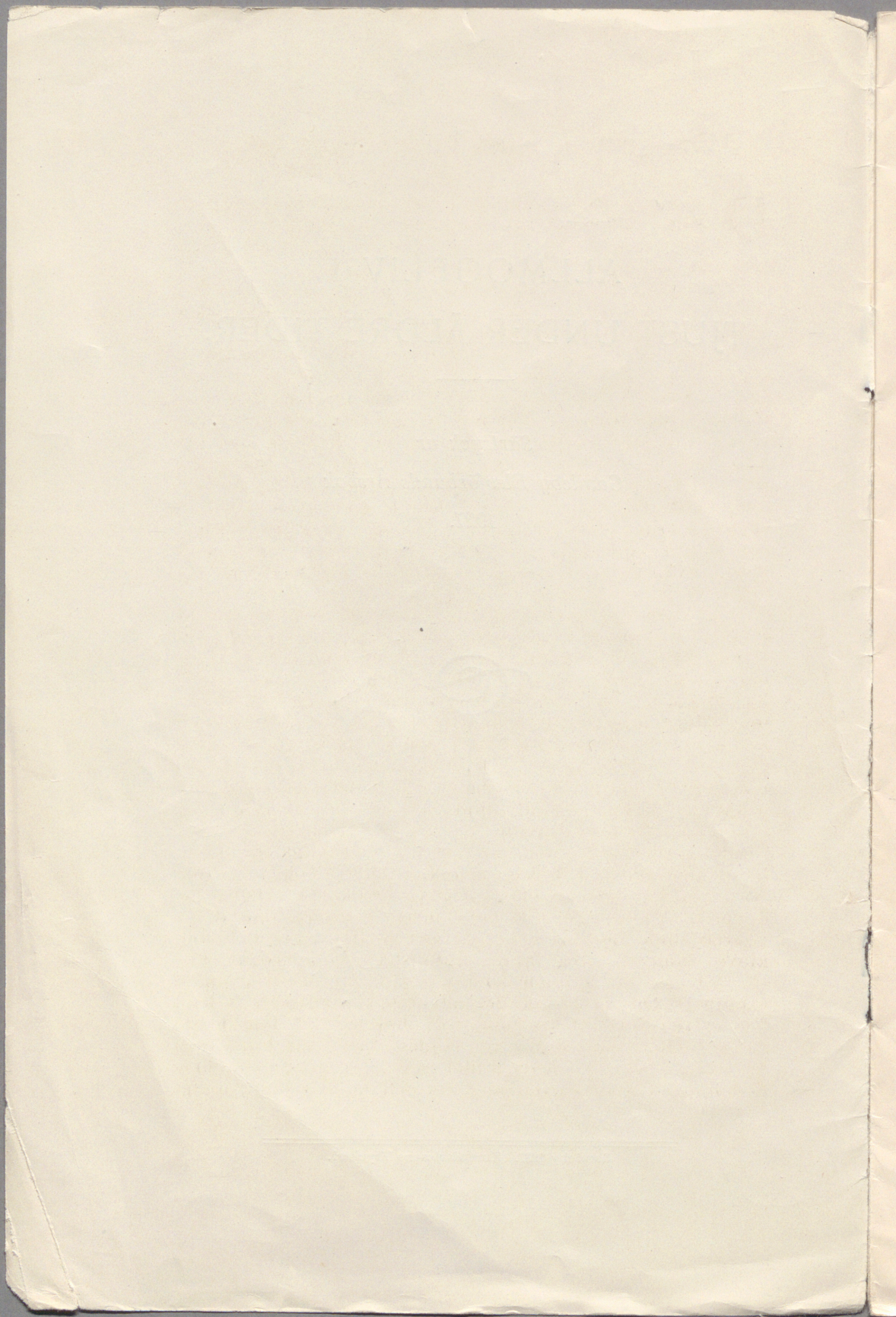
Särtryck ur
Gamleby Elevförbunds Årsbok
1927.

Gamleby 1927. Kurt Karlssons Tryckeri.

Allmogeliv i Tjust under äldre tider.

DEN gamla allmogekulturen här i Tjust liksom annorstädes håller på att försvinna. Därför böra vi taga vara på vad som ännu finnes kvar bland våra gamla och vad de kunna berätta från sina förfäder.

Här några anteckningar om vad undertecknad hört berättas av "de gamla", några för länge sedan döda; den äldsta sagesmannen var född 1810.

Nästan allt arbete, som behövdes vid en lantgård, utfördes av gårdens eget folk. Endast skräddare, skomakare och möjligen smed, målare och möbelsnickare, där sådant arbete förekom, behövde man anlita, och då utförde vanligen dessa arbetet på gården, inte hemma hos sig. Alla verktyg, såsom årder, harvar, trägrepar, träspadar, skovlar, kälkar, drögar och vagnar m. m., gjordes av eget folk. I de fall då ej eget folk kunde göra exempelvis en vagn, så fanns alltid någon mera händig torpare i närheten, och denne lejdes då som dagsverkare. De vagnar, som man använde, voro nästan uteslutande av trä, även axlarna.

Vad man noga skilde på, var männens och kvinnornas arbete. Kvinnornas arbete var att klippa fåren, karda och spinna ullen, väva vadmal, häckla linet, spinna och väva; vid mindre gårdar och torp att utfodra djuren och mjölka. Dessutom ålåg dem allt arbete inom hushållet. Vidare fordrade männen, att kvinnorna skulle vara med och ryska linet, skära säden, lassa och breda ut gödsel, vara med vid slagtröskningen, i bastuskjulet och för övrigt vara männen till hjälp vid utarbetet. Men det ansågs mindre passande för en man att mjölka en ko eller gå kvinnorna tillhanda med deras arbete.

På gårdar, där man nu har 6 à 8 präktiga mjölkkor, hade man då 2 à 3, som mjölkade dåligt och om våren voro undernärda och mången gång vanskötta. Dåliga ladugårdar gjorde sitt till, att "turen i lagårn" var dålig. Djuren stodo bundna vid väggarna med träskag och dito klave, mången gång fanns ej fönster i ladugården. För att få bättre tur anlätades mången gång skrock. Här några exempel. Då en ko skulle kalva, fick man ej reda rum för kalven i förtid (ej båsa för oburet). Då kon första gången efter kalvningen mjölkades, lades en kniv med brynsten i stävan. Kalven fick sedan av denna mjölken. Sedan gned man kalven med hö och halm i mun, under

det man sade: "Hö å halm ska bli di föe, yx och kniv ska bli din dö". Mjolkstävän fick med första mjölken ej bäras ur ladugården utan lock, och fick förklädet tjäna som sådant. Då kreaturen första gången på våren släpptes ut på bete, lades en yxa, kniv eller annat eggjärn åt djuren att gå över.

Om ett djur fick trollskott, sköt man med bössa över ryggen på detsamma. En gammal sjukdom kunde man bota genom att kring djurens hals binda en tråd, som förut använts vid korvkokning, eller man borrade hål i tröskeln till ladugården och lade ned en del trasor, krut m. m.

Att ge djuren mårdkött eller i brist på sådant ekorrekött, då man släppte dem i vall på våren, var alltid välgörande.

Någon granne trodde man kanhända kunde sända ut en "bjäre", som i verkligheten endast var två spingstickor, brända i ändarna, och ett par solvhankar, vilket allt sammansatt liknade en hare. Denne mjölkade korna på lack-klöven och kom sedan hem till den som sänt ut den, och lämnade där mjölken. Det berättas om personer, som bland djuren sett en hare, om vilken de varit övertygade, att den var en bjäre. Ett slags liten svamp med mjölkliknande innehåll, som växer på stubbar, ger bevis för att här har vidundret gått fram och kräpts.

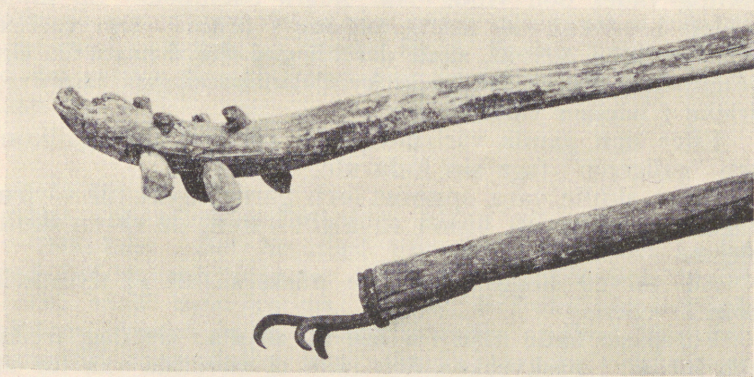
Svinen fingo under sommaren gå ute liksom andra kreatur, men för att de ej skulle med nosen gräva för mycket i marken, sattes en ring i trynet. Det heter härom i en byordning från Almviks by från 1829: "Eho som haver eller utsläpper oringade svinkreatur, sedan tjälen är ur jorden, och så länge marken är bar, plikte varje gång och för vart kreatur 8 skilling banko".

Då svinen voro sjuka och på grund av dåliga och dragiga hus hade svårt att gå, besökte man gummor, som läste bort "orten", en ramsa, som lästes under viss ceremoni med några händer korn, som sedan gavs djuren. För denna tjänst fick man ej tacka eller lämna någon vedergällning.

Det berättas, att de mest vidskepliga haft ännu konstigare saker för sig. Natten mellan dymmelsdag och skärtorsdag sutto gummor på gödselhögen och kärnade smör för att under året få mycket mjölk och smör. Samma natt strök man tjärkors på ladugårdsdörren, för att ej andra människor skulle kunna sätta sjukdomar på djuren.

Den odlade jorden var ej stor för 100 år sedan. Hö

till djuren skördade man endast från naturliga ängar och kärr. Även torkat löv användes i stor utsträckning, av björk till fåren och asp till hästarna. Sälglöv var eftersökt, det användes åt nötkreatur men söndermalades även och användes som blandning till brödet. Detta användes i stor utsträckning nödåret 1868. Som foder åt svinen användes "svinluvor", en vattenväxt, som växer i kärr.

Rasslor.

I Småland har svedjeland använts i stor utsträckning och i en del socknar ända till på 1870-talet, då det blev i lag förbjudet. Att ställa i ordning en "fälla", som det här kallades, var ett tungt arbete. I maj högg man ned buskar och barrträd, vanligen av stora dimensioner, vilka bilades omkull, ty sågar fanns ej. Efter slåttern i juli "bröt" man lövet, d. v. s. man tog vara på allt lövet, som torkades till vintern. På hösten hopsamlade man lövveden, som jämte lövet kördes hem på vintern. Följande år på hösten antändes fällan, och då avbrändes ris, mossa och småstubbar. Så rösslades fällan, d. v. s. rödjades. Alla grövre stockar voro endast kolnade i barken. Dessa hopsamlades och togos till stängsel kring det brända området. Detta byggdes på ett primitivt sätt. Stockarna lades i, som det kallades, "skalkor" 3 och 4 över varandra med störar emellan. Då fällan var rödjad, besåddes den med råg, som nedkrattades med s. k. rasslor. Rågen var som vanligt färdig påföljande höst, då den avskars med skärer och bands i "neckar", som hopsattes i travar på vardera 24 kärvar. Man besådde fällan med timotej och lämnade den åt naturen för att under en kommande generation genomgå samma procedur.

Innan potatisen var allmän, satte man även rovor på fällor, en rund liten typ, som användes att äta.

*
*
*

Man hade bestämda dagar, då ett visst arbete skulle utföras eller vara färdigt, och även vissa dagar, då man iakttog väder och vind. Här några exempel. "Så många soldag i advent, så många snödag i fastan. Om vackert och bördigt i advent, skall det bli god skörd nästa år. Om hönan kan dricka takdropp kyndelsmässodagen, kan oxen dricka i bäcken vårfrudagen".

Efter den gamla vårfrudagen, 6 april, skulle "gallkon" och "gallgeten" taga sin föda ute.

Linnet skulle vara spunnet och garnet bykt till vårfrudagen, detta för att hinna väva till våren, då väven skulle blekas.

All vårved höggs upp före påsk, så att ej dymmeln kom i veden.

Vid påsk hade man för sed att skjuta; onsdag, fredag och lördag i påskveckan fick man ej använda yxa för att ej få svårt på domens dag.

Man indelade året i "trettingar", 13 veckor, och var särskilt så-trettingen uppmärksammas. Från gamla vårfrudag till midsommar är 13 veckor, man räknade baklänges. 11:te och 10 veckorna skulle vårråg, havre och blandsäd sås. 9:de kornveckan för bittisådd, 8:de och 7:de potatisveckor, 6:te veckan "lortveckan", då skulle inget sås, ty det blev då endast ogräs. 5:te kornveckan för sen sådd.

Om det frös natten före 6 april, skulle det frysa en längre tid framåt.

Slåttern börjades Klas-dagen och skulle vara slut före Olle. Var något kvar till Brynolle, då bet ej lien på gräset. Själva avslutningen på slåttern, "att ta haren", var omtalad.

Till jul skulle tröskningen vara slut, man började att slagtröska på logen kl. 2 och 3 på morgonen och var i vanliga fall 4 man. Längre tillbaka hade man en stenhäll i ett hörn av logen och eldade med tyre. I början av 1800-talet hade man bekljus, talgljus och linolja eller tranlampor som lyse.

I ovan nämnda byordning från Almvik läser man: "Befinnes någon tryska vid tyre-bloss, skall han plikta 1 riksd. 32 skilling banko".

I oktober beredde man linet i bastun. Hela byn

var då samlad, om denna bestod av 4 à 5 åbor. En gumma brukade tjänstgöra som bastugumma, hämta linet inne i bastun och skifta ut lockarna.

Bastun har nästan uteslutande använts för linberedning under sista århundradet. En man berättade, att de på 1820-talet badade i bastun i Halsjöbo i Södra Vi. De satte då in ett kar med vatten, som man blötte sig i, då det blev för varmt. En mängd mindre stenar voro upplockade på ugnen; på dessa slog man vatten, då ugnen var upphettad, och fick på så sätt ånga. Bastun användes vid en del gårdar även för torkning av malt samt rökning av fläsk.

* *
*

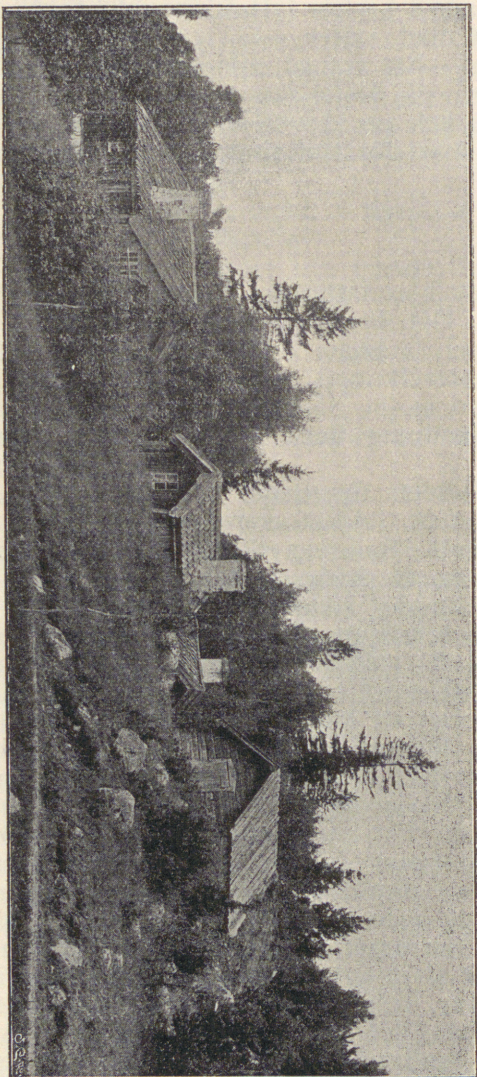
Det var mycken fattigdom bland allmogen i början av 1800-talet. Det berättas, hur man hade det knappt med brödet, och mången i Olsmässokroken fick blanda brödet med hasselknopp, sälglöv, linfrökakor, knöpple, mjöl av syrefrö m. m. Särskilt under nödåret 1868 kom detta till användning hos mången torpare och mindre jordbrukare.

Under 1700-talets första del hade man sparsamt med möbler i hemmen, endast några väggbänkar, kistor och enkla stolar samt ståndsäng eller förlåtsäng. I ståndsängen hade man halm, de fattigaste tallris, över detta ett klut-täcke och så kudde, lakan och fäll eller täcke. I slutet av 1700-talet och början av 1800-talet hade allmogen skåp och började med snedklaffbyråar. Ståndsängen fanns kvar till slutet av 1800-talet.

Det var vanligt, att man hade smådjuren inne i stugan på vintern, ty ladugårdarna voro för kalla och mörka. Hönsburen brukade vara placerad mellan sängen och spiseln, men hönsen fingo tidvis gå fritt omkring i rummet. Som rede för värpningen användes fotändan av sängen, som husmor gjorde iordning och försåg med balägg. Tuppen väckte på morgonen, och detta var en fördel, ty många ägde ej något ur.

I stället för ur användes solmärken i fönstren och solvisare av olika slag; det fanns små som buros i fickan i stället för fickur, och andra som voro placerade utanför husen på väggen eller fritt stående.

Maten var vanligen enkel, till frukost välling av rågmjöl, salt och vatten, middag mången gång blott potatis, doppade i salt och mjölk, med salt och peppar samt

Skansen, Kälvik.

enbärsmos, vatten och bröd eller dricka och bröd efter. Dricka bryggdes av enbär, oxlabär, malt, björklag m. m.

Tallrikar användes ej utan samtliga äto med träskedar ur samma fat. Hade man tallrikar, voro dessa av trä, tenntallrikar användes i bättre hem vid kalas o. d. Gafflar voro okända, och knivar att äta med voro sparsamma, i mångt hem fanns ej mer än brödkniv och möjligen ett par andra för hushållsbehov. Potatisen skalades med fingrarna. Skedarna voro märkta Fars sked, Mors, Olles o. s. v.

Brånestad, Lofta, med loftbod.

Då främmande kommo, bjödos de på en sup eller kaffe; man köpte $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ skålpund socker och $\frac{1}{4}$ skålpund kaffe, och detta fick lov att räcka länge. I vardagslag användes ej kaffe. På morgonen äts den nämnda vattenvällingen och om aftonen en sup och bröd eller om hösten palt eller dylikt. Om potatisen ej räckte till den nya skörden, gjorde det detsamma, ett "bränn" på hösten måste man ha. De flesta brände brännvinet i köket, endast vid större gårdar hade man bränneri. Köken voro ej vinterbonade utan användes mera som skafferi. En tid på sommaren "murade man igen" inne i rummet och flyttade matlagningen till köket.

De flesta husen vid bondgårdarna bestodo av rum och kök i nedre våningen samt ett eller två rum ovanpå, nattstuga och kammare. På sommaren brukade man använda övre våningen till sovrums. De större gårdarna hade s. k. tvillingsbyggningar med stuga, annerstuga och kök på

nedre botten samt nattstuga, annernattstuga och kammare i andra våningen. Dessutom hade man loftbodas med liggplatser i loftet under sommartiden.

I stugan hade man en del praktiska anordningar. På många ställen fanns en svarv uppmonterad i sänggaveln, golvet och taket. I vedvrån fanns klossar för stänger att upplägga ved emellan. Mitt i stugan fanns i de flesta bondhem ett hål c:a 3 tum i fyrkant, uthugget mitt i en golvtilja och tjänande som fäste för mäntebråkan, en inrättning för beredning av hudar. I detta "mäntehål" fanns, då mäntebråkan ej var uppsatt, en kloss lika hög som golvet. Det berättas att vid ett bröllop, då kyrkoherdefruen dansade med brudgummen, hennes fot fastnade vid klossen och båda föllo till munterhet för ungdomen, men gumorna vädrade ett dåligt omen.

I taket fanns förutom märkla för vaggan en kloss med hål för varpan samt en eller två stänger framför spiseln. Här torkade man brödet, korv vid slakt, rågen, som skulle handmalas, och även den som förmaldes vid skvaltan. Skinn sprättades och torkades om vintern framför spiseln o. s. v.

Väggarna i rummen voro i allmänhet kritade på själva stockarna. Då golven rengjordes, hade man en björkriskvast eller en tvaga av torra granriskvistar. Sedan man slagit ett ämbar vatten på golvet, tog man kvasten eller tvagan under foten och skrubbade. Var det mycket smutsigt, lade man fin sand på golvet i stället för som nu såpa. Sedan strödde man hackat enris på golvet, och det kändes riktigt friskt och hemtrevligt.

Kläderna voro i vardagslag enkla, man använde skinnbyxor eller tygbyxor, klädda med skinn, om sommaren blaggarnskläder (tyg av grovt linne). Särskilda underkläder användes ej, utan då vadmalsbyxorna, som voro fodrade, ej skyddade, tog man ett par sommarbyxor under. Kvinnorna voro också enkelt klädda, i hemvävt. Men på helgdagarna var man minst lika smakfullt klädd som nu, männen i sina vadmalskläder och kulörta västar, kvinnorna med vackra förkläden, mössa och stycke på huvudet och rosett i nacken med band hängande ned på ryggen.

Man gick ofta i kyrkan, enda stället för dagsnyheterna. Där fick man veta vem det lystes för, vem som var död och mycket annat. Den som varit till kyrkan fick också noggrant redogöra för allt, när han kom hem, där husmor själv, om hon varit hemma, var den frågande.

Till söndagarna hade man snyggat upp i stugan, på sommaren vanligen strött nytt ris på golvet, satt friskt löv i spiseln och gjort det fint. På söndagseftermiddagarna brukade byns ungdom samlas, man sjöng gamla folkvisor och berättade sagor, och fanns någon spelman i byn, samlades man gärna vid hans gård. Han förde då ordet under pauserna mellan låtarna från fiol eller klarinett. Någon gång fick man nog taga sig en sväng i hans stuga, men då fick allt bli som spelmannen önskade; blev han vid misshumör, då var det bäst att gå först som sist.

Midsommarafton gick ungdomen alltid runt för att få veta sina öden under det kommande året. Många ha berättat härom. Ett sällskap gick rund, de hade iakttagit tystnad och ändå ingenting hört eller sett, nu sutto de vid en gård och voro redo att skiljas. Ett får hade brutit ett ben och dess klagolåt hördes från ladugården, man började att skämta om att detta var vad man fick höra. Så plötsligt fick man höra ett sorl efter en stor skara människor, som gingo förbi, likt ett begravningsfölje. Under året blev begravning i gården. Detta var enda gången gumman — sagesmannen — hört eller sett något oknytt, med undantag av att hon sett rå två gånger på 1820-talet. Det var rå i byn, ett snällt sådant, aldrig behövde man vara orolig även om något djur blev löst i ladugården, för då väckte rået. Man såg också lyse i visthusboden efter detsamma, och om man kom upp på vinden och hade tur med sig, kunde man få se ett äldre fruntimmer med knytschalett på huvudet; det var rået.

Det fanns gott om lyktgubbar, s. k. skälvrängare på den tiden. En del gingo tysta och man såg endast en eldkvast över trädtopparna gå med vindens hastighet. Andra åter lära ha ropat: "Här är rätt och här orätt".

Det var ej endast allmogen i Småland som var vidskeplig, det kan man förstå, ty i ärkebiskop Olaus Svebelii katekes tryckt år 1776 läses: Hur och på vad sätt sker avgudadyrkan? På åtskilligt sätt, såsom då man tillbeder solen, månen och himmelens här, änglar, avsomnade helgon, helgonens beläten och avlevor; eller söker hjälp av djävulen och hans verktyg, såsom trollpackor, lövseskor, skogsrå, sjörå, tomtgubbar och annat sådant."

För att man skulle få tur i ett nytt hus brukades att hugga ett kors i nockstocken, detta gjordes antingen vinkelrätt eller också som ett multiplikationstecken. Många sådana kors finnas ännu i våra gamla stugor. (Se bild.)

Många sjukdomar, trodde man, kommo från älvor

eller alver, som det lär finnas många sorter av, minst tio olika. För att undgå dessa hade man vissa försiktighetsmått att iakttaga, t. ex. att spotta, innan man satte sig ute på marken. Vårtor kunde man ju och kan ännu taga

Ladugårdsdörr med inhuggna kors.

bort på flera sätt. Tandvärk var svårare, det måste vara särskilda specialister till. Det fanns somliga, som förvisade värken till träd. Å vinden till mangårdsbyggnaden i Disedalagård, Norra Sandsjö socken, kunde man 1914, då undertecknad var där, se märken efter en tandläkares klinik. Undergöraren tog den sjuke med till vinden och petade där med ett hästskosöm i tanden samt sade: "Snoapims"; sedan slogs sömmet fast i väggen. Hjälpte ej detta första gången, så upprepades ceremonien och för varje gång mera hårdhänt. I väggen fanns många inslagna söm samt ordet "snoapims" präntat.

Då man bytte linne på ett barn, lät man ett eldglöd glida igenom linnet, innan det togs på. Sedan barnet lindats, gjorde man korstecknet på bröstet. Detta gamla skrock är en blandning av hedendom och katolsk kristendom. En del sjukdomar botas med fruktbarhetskult, och detta bruk härstammar från guden Frey. Ormbett kunde man läsa bort; ett formulär börjar: "Jesu moder gick uppför en lid och där mötte hon ormen den lede". En annan variation börjar: "Frälsaren red över en mo, och där mötte han ormen, som bet hästen i knäet, Frälsaren steg av och helade det" o. s. v.

* * *

Vid bröllop, om råd och lägenhet fanns, var det alltid pomp och ståt. I vanliga fall lejdes två spelmän. De spelade, då de gingo igenom byarna på väg till brudgummens gård, man ville låta höra att det var högtid. Brudens släkt gick dagen före bröllopsdagen till brudgummen.

Tidigt påföljande morgon började man "utridareölet". Brudgummen med följe red till brudens hem med spelmännen i teten, och de, som ej hade hästar, kommo gående efter. Vid byarna hade rests äreportar, och brudgummen gav en slant vid varje äreport. En gumma berättade, att vid bröllop på 1840-talet, där hon var med, brudgummen, som var rik, gav en hel riksdaler. När brudgumsföljet kommit till brudens hem, förrättades vigselakten, och så fick spelmännen taga plats i förstugan, ty hela stugan var full av långa bord och bänkar. Man ville ha musik både till maten och dansen. Då middagen var över, börjades dansen. Prästen dansade först med bruden och lämnade henne sedan åt brudgummen, var prästfrun med, dansade hon först med brudgummen. Då de första danserna voro över, bjöd bruden upp pojkar och dansade med var och en. Dessa lämnade då en brudskål till bruden, och denna kunde mången gång bli rätt stor. En gumma berättade, att hon fick 43 riksdaler, ej dåligt på den tiden. Brudgummen köpte utstyrseln till bruden och bruden till brudgummen. Vadmalet till bröllopskläderna hade mången ungmö vävt och förvarat kanske flera år, väntande på den blivande brudgummen. Vid den tiden användes vanligen "bönmän". Dessa fingo ersättning efter överenskommelse, dock minst ett par strumpor.

* *
*

Det var dåliga vägar i allmänhet, och detta gjorde, att man klövjade vid transporter eller som det kallades "förde". Det ansågs, att hästen bar ett klev = 4 skäppor.

Vid begravning bar man liken till kyrkan. En eller flera byar tillhörde ett bårslag. Man hörde ofta de gamla förr tala om bårslaget. Det användes s. k. långhanddukar att bära kistorna med. Man skiftade om lag efter lag hela vägen. Denna sed har nog så småningom, i och med att vägarna blevo bättre, fallit ur bruk. En likkista fick ej stå tom, sedan snickaren fått den färdig, utan några spånor måste finnas i den. Bräderna till kistan skulle vara så breda, att ett bräde räckte i höjd. Den som själv tagit sitt liv, fick man ej bära till kyrkogården igenom porten utan måste lyfta honom över ringmuren.

* *
*

Spiseln var husets centrala plats. Det var här farmor eller mormor berättade om vad hennes farmor eller mormor hört. Det var vanligt, att de gamla bodde kvar hos sina barn, sedan dessa blivit gifta och övertagit gården.

Gamla farmor eller mormor sjöng ofta som vaggvisa folkvisor och vallåtar, och dessa ha på detta sätt släktled efter släktled bevarats till våra dagar, då de tyvärr oftast få ge vika för vår tids moderna "schlager".

Orden till ett par vallåtar har jag upptecknat: "Tillertall drog jag vall åt den länge, länge, länge måsen. Dra hit, dra hit, min hjärtans kär, här är nötter, här är bär, här är mogne krösa. — Du ljuger, du ljuger, jag var där i fjol, du åt min mat, du slekte mitt fat, du drog min ko ut i länge, länge, länge, länge måsen". "Ingelill, Ingelill, skyn'dej ivall, Singelill, Singelill vänter efter dej uti skogen. Mjölka grå get, ge den lille lite di."

* * *

Tänk oss att vi sitta framför brasan en vinterkväll, farfar har uppradat "tyre" runt spiselhällen och sitter vid murstolpen, spingande stickor, men på samma gång sköter han brasan, så att alla må kunna se ljuset från spiseln. Farmor sitter därnäst, stickar på en strumpa och berättar för barnen. Snart är hela familjen i samtal om gammalt, och de yngre tycka, det var underligt vad mycket som fanns av rå, vättar och annat. Lille Johan frågar: "Var det sant, farmor, att tomten kunde hålla kvarnhjulet?" Unga husmor sitter vid spinnvagnen, och farfar sitter och lagar en sele eller något annat som behöver vara iordning. Så byter farfar om och berättar vad som hände, då han var dräng, eller kanhända samtalet kommer in på vad de gamlas mormor eller farmor berättat från krigstider, då någon hade en kär med och han ej kom hem, eller kom efter många år. Ute är kallt, snön ryker, och farfar säger: "Det smäller i knutarna i kväll, det är nog bäst, att vi sätter opp täppen. Jag skall sätta på en kvällsbrasa." Sedan brasan är utbrunnen, täppen uppsatt och några eldglöd vid sidan överhöljts med aska, går man till sängs och påtager nattmössan och knytschaletten, för det blir nog kallt.

Så levde våra fäder ett strävsamt och enkelt liv, men med samma omsorg som vi sökte de lära och fostra sina barn. Det är deras sådd vi nu skörda, då vi ha lättare kamp för tillvaron än de hade. Vi böra med vördnad

tala och tänka om dem, vetande att de voro länkar i samma släktkedja som vi, och att våra barn och barnbarn en gång komma att se tillbaka på och bedöma oss, som vi nu göra med våra förfäder.

Hjalmar Johansson.

INNAN SÄGNERNA DÖ.

*Där gräset gror kring enkla stavar,
där slumrar nu en sagostam,
som tagit med i sina gravar,
vad snart ej mer kan letas fram
av sägner, som från Farfars Far
på folkets läppar lever kvar.*

*När brasan smattrade på hällen,
och spinnrockshjulet var i sång,
då kommo sägner fram i kvällen,
som blev en högtid mången gång,
ty inom skogens hydda grå
spred brasan sagoskimmer då.*

*Nu äro dessa gamla döda,
som levde armods sagoliv,
och stugorna ha blivit röda
och blå och gröna som på kiv,
men finns i dessa nutidshus
en fläkt av skogens sagosus?*

*Dock finns det än ett fåtal gamla,
som framför hyddans öppna spis
en kulen kväll kan barnbarn samla
och tala om på fädrens vis,
vad de i gångna tider hört
av dem till gravarna de fört.*

*De kunna själva även minnas,
hur näcken spelat vid en å,
och hur i stall och lador finnas
båd' tomtar, vättlar, gast och rå,
och hur de sett dem vandra tyst,
då månen över fälten lyst.*

*I unga, vörden dessa gamla,
som levat i sin sagovärld,
och teckna upp i skrift och samla
vad de förtäljt vid stugans härd
en arbetskväll vid väv och garn,
det är ert arv till barnbarns barn.*

*Berätta ock för dem om tider,
som svunnit länge, länge se'n,
att de för sina barn omsider
må kunna sprida sagosken
utöver hembygds berg och sjö,
låt bygdens sägner aldrig dö.*

Victor Haak.